

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О.М. БЕКЕТОВА

Кафедра туризму і готельного господарства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету менеджменту

“_____” (Писаревський І.М.)
_____ 2014 року
М.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФПНЗЕ 9 "СТАНДАРТИЗАЦІЯ, СЕРТИФІКАЦІЯ, МЕТРОЛОГІЯ"

галузь знань 1401 Сфера обслуговування

напрямок підготовки 6.140101 Готельно-ресторанна справа

факультет менеджменту

2014 – 2015 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Робоча програма з дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» для студентів 2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа», 2014

Розробники: к.т.н., доц. Погасій С.О.
ст. викл. Краснокутська Ю.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри туризму і готельного господарства

Протокол від «28» серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри (д.е.н., проф. Писаревський І.М.)

Програма відповідає формі Робочої програми навчальної дисципліни, що затверджена Наказом по ХНУМГ ім. О.М. Бекетова від 24 лютого 2014 р. № 46-01.

Методист НМВ ( ) « 1 » 10 2014 р.

© ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2014

© С.О. Погасій, Ю.В. Краснокутська, 2014

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Нормативна	Рік (роки) підготовки	
		2-й	3-й
		Семестр(и)	
		4-й	6-й
Загальна кількість годин – 126	Галузь знань: 1401 – «Сфера обслуговування»	Лекції:	
Модулів – 1	Напрямок підготовки: 6.140101 – «Готельно-ресторанна справа»	32 год.	6 год.
Змістових модулів (ЗМ) – 2		Практичні, семінарські:	
Розподіл: тижневих годин для денної форми: - аудиторних – 3; - самостійної роботи студента – 4,9; семестрових годин для заочної форми: - аудиторних – 16; - самостійної роботи студента – 110.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Самостійна робота:	
		78 год.	110 год.
		у тому числі індивідуальне завдання:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІЗ): розрахунково-графічна робота (РГР)		18 год.	18 год.
		Вид контролю:	
		Екзамен	Екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить для денної форми 38 % до 62 %, для заочної форми 13 % до 87%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: вивчення основних положень метрології, стандартизації і сертифікації та підходів до їх застосування в управлінні готельними та ресторанными підприємствами.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» є набуття компетентностей на основі засвоєння основних теоретичних положень та придбання необхідних практичних навичок, що дозволяють ефективно застосовувати основні положення метрології, стандартизації і сертифікації в управлінні готельними та ресторанными підприємствами.

У результаті вивчення дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» студент повинен:

знати:

- визначення поняття «фізична величина»;
- визначення поняття «вимірювання»;
- класифікацію вимірювань;
- принципи та методи вимірювань;
- основні положення про засоби вимірювальної техніки;
- відомості про еталони;
- визначення похибок вимірювання;
- основи кваліметрії та управління якістю продукції;
- основні положення керування метрологічною діяльністю на міжнародному та регіональному рівнях,
- відомості про міжнародні організації та документи у сфері метрології;
- основи керування метрологічною діяльністю в державі;
- основні положення з керування метрологічним забезпеченням на підприємствах;
- сутність стандартизації;
- класифікацію стандартизації та стандартів;
- основні положення керування діяльністю з стандартизації на міжнародному та регіональному рівнях;
- відомості про міжнародні організації та документи у сфері стандартизації;
- основні положення про Державну систему стандартизації в Україні;
- існуючий порядок розроблення, впровадження і застосування стандартів, технічних умов та інших документів;
- джерела техніко-економічної ефективності стандартизації;
- сутність сертифікації;
- відомості про закордонний досвід з сертифікації;
- основні положення про державну систему сертифікації УкрСЕПРО;
- вимоги до організації діяльності органів з сертифікації в Системі УкрСЕПРО;

- правила проведення процедур сертифікації продукції, робіт, послуг;
- правила проведення процедур сертифікації систем якості;
- перспективи розвитку діяльності з стандартизації та сертифікації в Україні;

вміти:

- використовувати систему фізичних величин SI;
- класифікувати вимірювання;
- користуватися засобами вимірювальної техніки, що застосовуються в професійній діяльності;
- визначати основні метрологічні характеристики засобів вимірювальної техніки;
- роботи вимірювання різних фізичних величин, що використовуються в професійній діяльності;
- визначати та аналізувати похибки вимірювань;
- класифікувати стандарти;
- працювати з стандартами, технічними регламентами, технічними умовами та іншими документами, що використовуються в професійній діяльності;
- організувати роботи на готельних та ресторанних підприємствах з метрологічної діяльності та стандартизації;
- організувати роботи на готельних та ресторанних підприємствах з сертифікації продукції, послуг, систем управління якістю;
- працювати з законодавчою, нормативно-правовою базою в галузі метрології, стандартизації, сертифікації;

мати компетентності:

- застосування теоретичних положень з вимірювань в діяльності підприємств;
- підготовки, проведення та аналізу результатів вимірювань на підприємствах в межах професійної діяльності;
- організації на підприємствах метрологічної діяльності, робіт з стандартизації, сертифікації;
- застосування основних положень стандартів на підприємствах в межах професійної діяльності;
- підготовки та проведення робіт на підприємствах з сертифікації продукції, послуг, систем управління якістю.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 126 годин / 3,5 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ «Стандартизація, сертифікація, метрологія» (3,5 кредити, 126 годин)

Змістовий модуль 1. «Метрологія»

- Тема 1. Місце і роль метрології в теорії пізнання
- Тема 2. Теоретичні основи вимірювань
- Тема 3. Кваліметрія, вимірювання якості
- Тема 4. Управління метрологічним забезпеченням
- Тема 5. Метрологічне забезпечення виробництва

Змістовий модуль 2. «Стандартизація, сертифікація»

- Тема 6. Сутність стандартизації
- Тема 7. Міжнародні, регіональні, національні організації з стандартизації
- Тема 8. Основні положення Державної системи стандартизації України
- Тема 9. Порядок впровадження стандартів і техніко-економічна ефективність стандартизації
- Тема 10. Сутність сертифікації
- Тема 11. Державна система сертифікації УкрСЕПРО
- Тема 12. Діяльність органів з сертифікації в Системі УкрСЕПРО
- Тема 13. Процедура сертифікації продукції, робіт, послуг
- Тема 14. Сертифікація систем якості в системі УкрСЕПРО
- Тема 15. Порядок і правила сертифікації послуг
- Тема 16. Перспективи діяльності зі стандартизації та сертифікації в Україні

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
МОДУЛЬ «Стандартизація, сертифікація, метрологія»												
Змістовий модуль 1. «Метрологія»												
Тема 1	10	2	2	-	-	6	10	0,5	0,5	-	-	9
Тема 2	16	8	2	-	-	6	11,5	0,5	2	-	-	9
Тема 3	10	2	2	-	-	6	11	0,5	0,5	-	-	10
Тема 4	9	2	1	-	-	6	10,8	0,3	0,5	-	-	10
Тема 5	9	2	1	-	-	6	10,7	0,2	0,5	-	-	10
Разом за змістовим модулем.1	54	16	8	-	-	30	54	2	4	-	-	48

Продовження табл.

Змістовий модуль 2. «Стандартизація, сертифікація»												
Тема 6	6	2	1	-	-	3	5,5	0,5	1	-	-	4
Тема 7	7	2	1	-	-	4	4	-	-	-	-	4
Тема 8	4,5	2	0,5	-	-	2	5	0,5	0,5	-	-	4
Тема 9	4,5	2	0,5	-	-	2	5	0,5	0,5	-	-	4
Тема 10	7	2	1	-	-	4	5,5	0,5	1	-	-	4
Тема 11	3,5	1	0,5	-	-	2	5	0,5	0,5	-	-	4
Тема 12	3,5	1	0,5	-	-	2	4	-	-	-	-	4
Тема 13	4	1	1	-	-	2	5	0,5	0,5	-	-	4
Тема 14	4	1	1	-	-	2	5,5	0,5	1	-	-	4
Тема 15	6	1	1	-	-	4	5,5	0,5	1	-	-	4
Тема 16	4	1	-	-	-	3	4	-	-	-	-	4
Разом за змістовим модулем 2	54	16	8	-	-	30	54	4	6	-	-	44
ІНДЗ (розрахунково-графічна робота)	18	-	-	-	18	-	18	-	-	-	18	-
Усього годин з дисциплін	126	32	16	-	18	60	126	6	10	-	18	92

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені навчальним планом

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
МОДУЛЬ «Стандартизація, сертифікація, метрологія»			
Змістовий модуль 1. «Метрологія»			
1	Місце і роль метрології в теорії пізнання	2	0,5
2	Теоретичні основи вимірювань	2	2
3	Кваліметрія, вимірювання якості	2	0,5
4	Управління метрологічним забезпеченням	1	0,5
5	Метрологічне забезпечення виробництва	1	0,5
	Разом за змістовим модулем.1	8	4
Змістовий модуль 2. «Стандартизація, сертифікація»			
6	Сутність стандартизації	1	1
7	Міжнародні, регіональні, національні організації з стандартизації	1	-

Продовження табл.

8	Основні положення Державної системи стандартизації України	0,5	0,5
9	Порядок впровадження стандартів і техніко-економічна ефективність стандартизації	0,5	0,5
10	Сутність сертифікації	1	1
11	Державна система сертифікації УкрСЕПРО	0,5	0,5
12	Діяльність органів з сертифікації в Системі УкрСЕПРО	0,5	-
13	Процедура сертифікації продукції, робіт, послуг	1	0,5
14	Сертифікація систем якості в системі УкрСЕПРО	1	1
15	Порядок і правила сертифікації послуг	1	1
16	Перспективи діяльності зі стандартизації та сертифікації в Україні	-	-
	Разом за змістовим модулем 2	8	6
	Усього годин з дисципліни	16	10

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальним планом

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
МОДУЛЬ «Стандартизація, сертифікація, метрологія»			
Змістовий модуль 1. «Метрологія»			
1	Місце і роль метрології в теорії пізнання	6	9
2	Теоретичні основи вимірювань	6	9
3	Кваліметрія, вимірювання якості	6	10
4	Управління метрологічним забезпеченням	6	10
5	Метрологічне забезпечення виробництва	6	10
	Разом за змістовим модулем 1	30	48
Змістовий модуль 2. «Стандартизація, сертифікація»			
6	Сутність стандартизації	3	4

Продовження табл.

7	Міжнародні, регіональні, національні організації з стандартизації	4	4
8	Основні положення Державної системи стандартизації України	2	4
9	Порядок впровадження стандартів і техніко-економічна ефективність стандартизації	2	4
10	Сутність сертифікації	4	4
11	Державна система сертифікації УкрСЕПРО	2	4
12	Діяльність органів з сертифікації в Системі УкрСЕПРО	2	4
13	Процедура сертифікації продукції, робіт, послуг	2	4
14	Сертифікація систем якості в системі УкрСЕПРО	2	4
15	Порядок і правила сертифікації послуг	4	4
16	Перспективи діяльності зі стандартизації та сертифікації в Україні	3	4
	Разом за змістовим модулем 2	30	44
	Усього годин з дисципліни	60	92
	ІНДЗ (розрахунково-графічна робота)	18	18
	Усього годин з дисципліни	78	110

9. Індивідуальні завдання

При вивченні дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» студенти виконують розрахунково-графічну роботу (РГР) за варіантами згідно окремих методичних вказівок.

РГР виконується з метою закріплення теоретичних знань та придбання навичок розв'язання практичних завдань з дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія».

РГР виконується на протязі семестру і містить шість завдань за змістовим модулем 1 та три завдання за змістовим модулем 2. Загальні витрати часу, необхідного для виконання завдань, за змістовими модулями приблизно однакові, незважаючи на різну кількість завдань.

Завдання № 1–6 виконується при вивченні змістового модулю 1, завдання № 7–9 – при вивченні змістового модулю 2. Виконані завдання захищаються студентом окремо за кожним змістовим модулем.

Захист РГР за кожним з модулів передбачає розгляд і аналіз викладачем результатів виконання кожного завдання, а також відповідь студента на 1–2 запитання стосовно кожного завдання. Оцінки, одержана за РГР враховується в оцінці з дисципліни.

10. Методи навчання

Теоретичні і практичні положення дисципліни вивчаються студентами в процесі роботи над лекційним курсом, під час практичних занять, а також при виконанні самостійної роботи з навчальною літературою і розв'язанні завдань розрахунково-графічної роботи.

Поточний модульний контроль проводиться оцінюванням виконання студентами модульних тестових контрольних завдань, а також завдань розрахунково-графічної роботи. Остаточна оцінка знань студентів з дисципліни – інтегральна (100-бальна).

11. Методи контролю

Методи контролю знань студентів:

1. Контроль по темах (усне опитування, тестові завдання) з зазначенням кількості балів, які можна отримати за кожен модуль та за модуль в цілому, передбачають 100-бальну систему оцінювання.
2. Виконання розрахунково-графічної роботи.
3. Іспит, що проводиться письмово.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Для денної та заочної форми

Іспит

Поточне тестування та самостійна робота																Індивідуальне завдання (РГР)	Підсумковий контроль (іспит)	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2													
Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	Т.9	Т.10	Т.11	Т.12	Т.13	Т.14	Т.15	Т.16			
25					25											20		
70																30	100	

Т 1, Т 2 ... Т 16 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Погасій С. О. Конспект лекцій з дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» (для студентів 2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа») / С. О. Погасій, Ю. В. Краснокутська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 172 с.

2. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни, «Стандартизація, сертифікація, метрологія» (для студентів 2 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.140101 «Готельно – ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: С. О. Погасій, Ю. В. Краснокутська – Х.: ХНАМГ, 2012. – 14 с.

3. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи та самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» (для студентів 2 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.140101 «Готельно – ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: С. О. Погасій, Ю. В. Краснокутська – Х.: ХНАМГ, 2012. – 30 с.

4. Методичні вказівки до практичних занять, самостійної роботи та виконання розрахунково-графічної роботи з навчальної дисципліни «Стандартизація, сертифікація, метрологія» (для студентів 3 курсу заочної форми навчання напряму підготовки 6.140101 «Готельно – ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: С. О. Погасій, Ю. В. Краснокутська. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 32 с.

5. Погасій С. О., Краснокутська Ю. В. «Стандартизація, сертифікація, метрологія»: навчальний дистанційний курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdo.kname.edu.ua/course/view.php?id=493>

14. Рекомендована література

Базова

1. Закон України “Про захист прав споживачів”, 12.05.1991р. №1024-ХІІ.
2. Закон України “Про внесення змін до “Закону України про туризм”, 18.11.2002 р. № 1282-ІV.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність», 15.06.2004р. №1765-ІV.
4. Закон України "Про стандартизацію", 17 травня 2001р., №2408-ІІІ.
5. Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності”, 1 грудня 2005 р., №3164-ІV.
6. Закон України "Про підтвердження відповідності", 17 травня 2001р., № 2406-ІІІ.
7. Правила обов'язкової сертифікації послуг харчування / Затверджено наказом Державного комітету України зі стандартизації, метрології і сертифікації, 27.01.1999р. №37.
8. Правила обов'язкової сертифікації готельних послуг / Затверджено наказом Державного комітету України зі стандартизації, метрології і сертифікації, 27.01.1999 р. №37.
9. Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг / затвержені наказом Держтурадміністрації, 16.03.2004 року №19.
10. Кондрашов С.И. Сертификация и подтверждение соответствия в Украине: учеб. пособие / С.И. Кондрашов, Л.В. Константинова и др. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2006. – 368 с.
11. Саранча Г.А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю: підручник / Г. А. Саранча. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.–672 с.
12. Сергеев А.Г. Сертификация: учебное пособие для студентов вузов / А.Г. Сергеев, М.В. Латышев. – М.: Логос, 2000. 248 с.
13. Семенова Е.И. Управление качеством / Е.И. Семенова, В.Д. Коротнев, А.В. Пошатаев и др. [Под ред. Е.И. Семеновой]. – М.: КолосС, 2005. – 184 с.
14. Тарасова В.В. Метрологія, стандартизація і сертифікація. підручник / В.В. Тарасова, А.С. Малиновська, М.Ф. Рибак [За заг. ред. В.В.Тарасової]. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
15. Цюцюра С.В. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація та сертифікація: навч. посібник / С.В. Цюцюра, В.Д. Цюцюра. – 3-те вид., стер. – Київ: Знання, 2006. – 242 с.

Допоміжна

1. Постанова Кабінету Міністрів України 19 березня 2003р. № 358 “Про внесення змін до переліків центральних органів виконавчої влади, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності

та розроблення технічних регламентів”.

2. Постанова Кабінету Міністрів України 25 травня 1992р. № 269 «Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації».

3. Наказ міністерства економічного розвитку і торгівлі України 30.07.2012 № 876 «Щодо скасування обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування»

4. Громадське харчування. Терміни та визначення: ДСТУ 3862-99. – [Чинний від 1999–10–01]. – Київ: Держстандарт України, 1999.– 37 с.

5. Державна система забезпечення єдності вимірювань. Метрологія. Терміни та визначення: ДСТУ 2681:94. – [Чинний від 1995–01–01]. – Київ: Держстандарт України, 1995.–68 с.

6. Державна система забезпечення єдності вимірювань. Метрологічне забезпечення. Основні положення: ДСТУ 2682:94.–[Чинний від 1995–01–01]. – Київ: Держстандарт України, 1995.– 15 с.

7. Заклади ресторанного господарства. Класифікація: ДСТУ 4281:2004. – [Чинний від 2004–07–01]. – Київ: Держспоживстандарт України, 2004.–18 с.

8. Метрологія. Еталони одиниць вимірювання державні, первинні, вторинні. Основні положення, порядок розроблення, затвердження, реєстрації, зберігання та застосування: ДСТУ 3231-2007. – [Чинний від 2009–01–01]. – Київ: Держспоживстандарт України, 2007.–24 с.

9. Порядок проведення сертифікації продукції: ДСТУ 3419-96. – [Чинний від 1997–04–01] . – Київ: Держстандарт України, 1996.– 21 с.

10. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги: ДСТУ 4268:2003. – [Чинний від 2004–07–01] . – Київ: Держспоживстандарт України, 2003.–12 с.

11. Послуги туристичні. Класифікація готелів: ДСТУ 4269:2003. – [Чинний від 2004–07–01]. – Київ: Держспоживстандарт України, 2003.–16 с.

12. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення: ДСТУ 4527:2006. – [Чинний від 2006–10–01]. – Київ: Держспоживстандарт України, 2006.–28 с.

13. Туристско-екскурсионное обслуживание. Проектирование услуг: ГОСТ 28681.1-95. – [Чинний від 1997–01–01]. – Минск: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1995. – 15 с.

14. Туристско-екскурсионное обслуживание. Туристские услуги. Общие требования: ГОСТ 28681.2-95. – [Чинний від 1997–01–01] – Минск: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1995. – 3 с.

15. Туристско-екскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов: ГОСТ 28681.3-95. – [Чинний від 1997–01–01]. – Минск: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1995. – 7 с.

16. Услуги населению. Термины и определения: ГОСТ 30335-95. – [Чинний від 1995–04–26]. – Минск: Межгосударственный совет по

стандартизації, метрології і сертифікації, 1995. – 4 с.

17. Анисимов В. П. Метрологія, стандартизація і сертифікація (в сфері туризму): учебное пособие. / В. П. Анисимов, А. В. Яцук. – М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2006. – 252 с.

18. Балченко З. А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України: навчальний посібник Київського університету туризму, економіки і права (КУТЕП) / З. А. Балченко. – Київ: КУТЕП, 2006. – 232 с.

19. Баумгартен Л.В. Управление качеством в туризме. Практикум: учебное пособие / Л. В. Баумгартен. – М.: КНОРУС, 2008. – 288 с.

20. Биктимиров Р. Управление качеством, персоналом и логистика в машиностроении: учебное пособие. 2-е изд. / Р. Биктимиров, В. Гречишников, С. Дырин, А. Гумеров и др. – СПб.: Питер, 2005. – 256 с.: ил.

21. Вакуленко А. В. Управління якістю: навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. дисц. – Вид.2-ге. / А. В. Вакуленко. – Київ: КНЕУ, 2006. – 167 с.

22. Дурнев В. Д., Экспертиза и управление качеством промышленных материалов./В. Д. Дурнев, С. В. Сапунов, В. К. Федюкин. – СПб.: Питер, 2004. – 254 с.

23. Захожай В. Б. Статистичне забезпечення управління якістю: навчальний посібник. / В. Б. Захожай, А. Ю. Чорний. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 340 с.

24. Кузнєцов В. Усе про облік та організацію громадського харчування. – 3-те вид., перероб. і доп./В. Кузнєцов, О. Маханько–Харків: Фактор, 2007. – 320 с.

25. Лук'янова Л. Г. Освіта в туризмі: навч.-метод.посіб. / Л. Г. Лук'янова. – Київ: Вища шк., 2008. – 719 с.

26. Орлов П. А. Менеджмент качества и сертификации продукции: учебное пособие./П. А. Орлов.–Харьков: Издательский дом «ИНЖЭК», 2004. – 304 с.

27. Писаревський І. М. Організація туризму: підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін. [За ред. І. М. Писаревського]. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 541 с.

28. Примакова О. Сертифікація продукції, товарів, робіт, послуг. – 4-те вид., перероб. і доп. / О. Примакова, О. Пироженко. – Харків: Фактор, 2005. – 296 с.

29. Усе про облік та організацію туристичної діяльності. – 4-те вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2007. – 272 с.

30. Усе про облік та організацію готельного бізнесу. – 3-те вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2007. – 272 с.

31. Федюкин В. К. Управление качеством процессов. / В. К. Федюкин. – СПб.: Питер, 2004. – 208 с.

32. Шаповал М. І. Менеджмент якості: Підручник. – 3-те вид., випр. і доп. / М. І. Шаповал. – Київ: Т-во «Знання», КОО, 2007. – 471 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua
2. Офіційний сайт Державного агентства України з туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.tourism.gov.ua
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державного підприємства Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів (ДП "Укрметртестстандарт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcsm.kiev.ua>
5. Офіційний сайт Національного наукового центру «Інститут метрології» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metrology.kharkov.ua>
6. Офіційний сайт Державного підприємства "Науково-дослідний інститут метрології вимірювальних і управляючих систем" (ДП НДІ "Система") [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dndi-systema.lviv.ua/>
7. Офіційний сайт Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua>